

Els espectacles a Canet fa 100 anys

Crònica teatral de 1910

Joaquim Pera i Isern

La passada tardor vaig trobar casualment en una llibreria de vell tres fulletons de propaganda amb els que s'anunciaven les representacions del Teatre Principal de Canet; l'originalitat de la troballa estava en que aquests fulls corresponien a la programació de l'any 1910; és a dir enguany es complia un segle d'aquelles representacions teatrals. Vaig pensar que, ni que fos per l'efemèride del centenari, calia salvar aquells papers que mostraven, tot sigui dit, un acceptable estat de conservació malgrat la seva antigor. Resignat vaig començar amb el llibreter l'obligat ajustament del preu fins que varem arribar a un acord. La veritat és que els vaig adquirir pensant sobretot en aprofitar-los per parlar del teatre a Canet a començaments del segle XX.

ESPECTACLES EN EL CANET DE FA CENT ANYS

El Canet de fa una centúria gaudia d'una activitat cultural envejable, salvant les distàncies respecte l'època actual, amb molts més mitjans, podríem dir que la densa i variada oferta cultural d'aquells anys no ha estat mai més igualada. Convé recordar que encara no s'havien inventat alguns dels principals mitjans de comunicació i distracció de masses del segle XX, com la ràdio i la televisió; també la passió col·lectiva pels esports d'equip, tan populars avui en dia a partir de la televisió, era inexistent. Els espectacles i distraccions, sobretot dominicals, que gaudien els nostres besavis a començaments de segle XX eren molt variats: representacions teatrals, espectacles de varietats, concerts corals, conferències, balls de sala i el recentment estrenat espectacle del cinematògraf, eren tota l'oferta que tenien a l'abast; com veiem un ampli ventall d'opcions on poder escollir (evidentment si la butxaca ho permetia). També la filiació política o la classe social de la família podia determinar i influir l'elecció d'un o altre local per anar a distreure's. Naturalment la programació venia marcada pel ritme del calendari de festes, sobretot les religioses: Nadal, Carnaval, Pasqua, Festa Major i Tots Sants eren les dates més senyalades. Un altre detall que hem pogut observar d'aquells anys és que les sales d'espectacles tenien un ús polivalent en funció de les necessitats del dia o del moment; l'estructura bàsica de les sales comptava sempre amb un escenari i un pati de cadires; l'escenari podia ser ocupat indistintament pels conferenciantes al matí, pels actors a la tarda i pels músics al vespre. La platea s'omplia o buidava de cadires en funció de les necessitats dels espectacles; aquesta polivalència permetia la racionalització dels recursos disponibles.

ELS DOS TEATRES

Els dos teatres de Canet dels que se'n té un coneixement documental són el Teatre Canetenc i el Teatre Principal. No podem precisar, per falta d'una recerca més exhaustiva hores d'ara, si aquests varen

Darrera imatge conservada del Teatre Canetenc, un edifici construït l'any 1880 i derruït el 1995

ser els primers teatres de Canet o bé anteriorment ja hi havia hagut alguna sala d'espectacles habilitada per a tal fi.

El Teatre Canetenc fou construït entre els anys 1880 i 1881; ocupava un edifici de nova planta al carrer Castanyer, ubicat al costat del Casino Canetense. El Teatre Canetenc fou construït a tal efecte i era el local d'espectacles del Casino, una societat privada que aglutinava destacats canetencs d'un reconegut tarannà monàrquic i conservador, entre els que hi havia alguns "americanos". El caràcter elitista d'aquesta institució i el seu perfil polític van incidir indefectiblement en la restricció d'usos del seu teatre. Conseqüència de aquest fet, un altre grup de canetencs d'un perfil més liberal s'agruparen per promoure una nova sala d'espectacles, més ajustada al seu perfil polític de tall liberal i catalanista.

El Teatre Principal va néixer dos anys més tard, l'any 1883, a partir de la remodelació d'una sala de ball que tenia en el primer pis el Cafè d'en Soler, un local amb entrada pel carrer Ample. Basant-nos en les dades recollides pel nostre company Carles Sàiz a la seva monografia sobre Domènech i Montaner publicada recentment (Canet de Mar, 2008), podem veure com la intervenció arquitectònica que l'any 1884 va fer

Lluís Domènech a l'edifici veí, l'Ateneo Canetense, i la seva col·laboració en la decoració del Teatre Principal feta poc temps abans, van facilitar la integració de la sala teatral al nou conjunt modernista de l'Ateneu que s'estava construint al costat. A partir d'aquell moment la història dels dos locals: Teatre Principal i Ateneu van anar estretament lligades, fins i tot compartiren les escales d'accés. Inicialment els promotors i gestors del teatre van ser les Juventudes Liberales que amb el pas dels anys van evolucionar vers el catalanisme per donar pas a l'entitat Foment Catalanista; posteriorment en època de la dictadura d'en Primo de Rivera el local va passar a mans de l'Ateneu Obrer fins al final de la Guerra Civil.

A partir de l'any 1939 aquests locals van ser confiscats i controlats pel Movimiento, coneguts aleshores com Educación y Descanso; l'antiga sala del Teatre Principal durant la postguerra i fins ben entrats els anys 60's va ser una concorreguda sala de ball, on també s'hi prodigaven altres espectacles populars d'aquells anys com ara la boxa. En els baixos hi va romandre fins a finals dels anys 70's el cafè conegut popularment com «can Calixtru».

Edifici de l'Ateneu, pocs anys després de la seva inauguració, el 1885

Actualment la planta primera d'aquests dos edificis, corresponents al Teatre Principal i Ateneu, hostatgen la biblioteca pública de Canet, P. Gual i Pujadas; dissortadament en aquesta darrera remodelació dels anys 90's es van esborrar definitivament els vestigis de l'antic teatre i ara no en resta més que el record. El Teatre Canetenc tampoc va tenir massa sort en el seu tarannà. L'edifici teatral, a partir de la dècada dels anys 20's, va combinar el teatre amb el cinema comercial que va passar per diferents noms: Eslava (en temps d'en Verdura) abans de la guerra; Victòria en la immediata postguerra i finalment Salón Rosa. Als anys 60's i inicis dels 70's va funcionar algunes temporades com sala de ball pel jovent, amb un perfil que s'acostava més a una discoteca que a una clàssica sala de ball; posteriorment la sala, ja totalment decadent i ruïnosa, va tenir usos diversos: local d'assaigs d'agrupacions culturals (sardanistes i bastoners), exposicions, tómboles, etc.; la sala també va acollir un dels escenaris del fabulós carnaval de l'Odeon de 1979. Malauradament a la dècada dels 90's aquest edifici del carrer Castanyer, propietat d'en Josep Vidal del Cafè Unió, fou ensorrat per a construir-hi un bloc de vivendes.

LES ALTRES SALES

A Canet hi havia encara una altra sala-teatre, la del Centre Catòlic, aquesta tenia però en aquells anys una programació més centrada en la formació religiosa i moral dels seus socis, molt marcada per les celebracions d'algunes festivitats senyalades del calendari religiós. Per exemple hem trobat a les cròniques comarcals que el dissabte dia 3 de setembre de 1910 a la nit, amb motiu de la celebració del seu vint-i-cinquè aniversari van fer una "gran vetllada" de la que no tenim masses detalls, més enllà de saber que van portar com a oradors al Comte de Sta. Maria de Pomés i l'Ayats de Girona. Sortosament la sala del "Centru", com s'anomena popularment encara resta dempeus, i que per molts anys!

Pel que fa a l'Orfeó Canetenc, aquesta va ser una associació musical fundada l'any 1903 que inicialment no disposava de local propi; centrant-nos a l'any 1910 sabem que el 22 de maig l'Orfeó va oferir un concert al Teatre Principal. Més tard, el 6 d'agost va fer un concert al pati de can Clausell. El diumenge 18 de setembre trobem documentat un nou concert de l'Orfeó altra vegada al pati de can Clausell, però l'amenaça de pluja va obligar a fer-lo dins la casa pairal. Creiem que deuria ser aquest el darrer concert de l'Orfeó fet en condicions precàries, doncs dos mesos més tard el Dr. Serra ofereix a l'Orfeó Canetenc el seu nou local d'espectacles: la Casa Clausell-Cinema Canetec, entre altres usos, com a escenari estable per les representacions corals d'aquella societat. La nova sala que havia de ser inaugurada solemnement per la festa de la Puríssima d'aquell any 1910, es va haver d'ajornar fins el diumenge 18 de desembre, al no estar encara acabada l'obra. El dia de la seva benedicció fou un dia amb una extensa programació: concert de violí a càrrec d'Enric Roig; festival de poesia a càrrec de Moisès Jaumejoan i Ramon Catà; àries d'òpera interpretades per en Batallé; actuació de l'Orfeó; parlaments diversos i varis passis de cinematògraf.

CONFERENCIANTS

Una altra activitat que s'aplegava a l'entorn dels teatres eren les conferències; aquestes eren patrocinades per les societats gestores dels teatres i eren un dels actes populars que animaven i complementaven la vida cultural canetenca de començaments de segle.

Anar a escoltar algun foraster que parlés bé era un esdeveniment popular i altament culturitzador; cal recordar que encara no hi havia ràdio i per tant sentir parlar bé no era sovint a l'abast. Les conferències eren gratuïtes i els temes eren d'allò més divers: política, ciències, economia, moral, actualitat etc.. Entre els promotors d'aquestes xerrades destaquem l'entitat Foment Catalanista, presidida pel doctor Moisès Jaumejoan, una associació cultural que compte entre els seus objectius declarats el molt il·loable de "pujar el nivell cultural dels canetencs".

La majoria d'aquelles conferències van fer-se en el Teatre Principal, per tenir aquest teatre un bon aforament i estar vinculat al Foment. Per les conferències calia buscar un horari adequat per tal de no entrar en competència amb altres espectacles més lúdics com ara el teatre, el cinema o el ball. Un horari habitual de programació, que ara ens pot sorprendre, és el del diumenge a les tres de la tarda, havent dinat; seguidament a la xerrada i una vegada culturitzats, els canetencs ja podien empalmar amb l'espectacle de cinema o teatre escollit que moltes vegades devia coincidir amb el del mateix local. Resulta anecdòtica una crida que fan els promotors a les dones de Canet perquè també vagin a les xerrades "perquè no assisteixen les dones als actes d'aqueixa naturalesa? Nosaltres entenem que podrien y deurian assistir-hi", suposem que les dones de Canet un diumenge després de dinar devien tenir altra feina que la d'anar a escoltar a un erudit foraster.

Veiem-ne algunes de les que es van programar l'any 1910: A mitjans de gener va venir Mn. Norbert Font i Sagué, un prestigiós geòleg que va parlar sobre "Transformacions de la terra en lo present", que va tenir un gran èxit: «excel·lent oratòria, parlament atractiu, asequible fins a les intel·ligències mes vulgars», foren algunes de les valoracions que en va fer la premsa comarcal; tanmateix aquesta conferència de Canet fou una de les darreres intervencions públiques de l'eminent geòleg; tot i ser convidat a fer-ne una altra sobre "Transformacions de la terra en lo passat" ja no va ser possible, doncs Mn. Font i Sagué va morir sobtadament al cap de tres mesos amb només 36 anys. A mitjans de febrer l'enginyer agrònom Joan Bulbena va explicar «¿Com se nodreixen les plantes?», aquell dia es va omplir la sala del Teatre Principal de pagesos i terrassans, una xerrada que va anar "animada de projeccions lluminoses", és el primer cop que tenim documentat a Canet l'ús de diapositives en una conferència, un fet que va contribuir a obtenir un èxit aclaparador. El diumenge 10 d'abril el músic i escriptor terrassenc Joan Llongueras dissertava amb el tema "De Civilitat", una xerrada moral que va repassar les virtuts socials i humanes; també va llegir fragments seleccionats dels seus llibres, tot plegat va entusiasmar al públic que omplia la sala de gom a gom. Les conferències competien obertament amb les xerrades i sermons dels predicadors convidats, que eren un dels atractius més destacats de les festes religioses senyalades; les diferents parròquies de la comarca competien obertament per portar als predicadors més reconeguts i afamats a les seves troncs.

LA PROGRAMACIÓ DE 1910 AL TEATRE PRINCIPAL

Al marge de les conferències que es feien a primera hora de la tarda, i per tant no interferien a la programació més lúdica, hem documentat com a l'any 1910 l'activitat teatral no va començar fins passades les festes del Carnaval. La societat gestora del teatre,

el Foment Catalanista, havia llogat el local durant tres dies per a festes privades de Carnaval amb l'Orquestra-cobla Llagostera; la resta de dies de Carnaval l'orquestra local Els Quirretes va amenitzar els balls. Es destaca a la crònica la magnífica decoració de la sala feta per "l'adornista" Sr. Viada de Mataró.

El 20 de febrer el teatre obre temporada amb un espectacle de màgia a càrrec del Caballero Gurt, un famós prestidigitador del moment; també actuà el fill del Sr. Campins de Canet, fent jocs de mans amb les cartes; segons diu la crònica el públic aplaudí amb entusiasme.

El 27 de febrer va començar la temporada teatral propiament dita, la Companyia Còmico-Dramàtica "Comas-Villar" de Mataró, codirigida pel canetenc Miquel Comas, i amb Conxa Ceballos de primera actriu, representa el drama en 3 actes L'Hereu Escampa; a continuació la comèdia en 2 actes Gent d'Ara. Sembla que Miquel Comas ho va fer tan bé a la comèdia, que el diumenge següent, dia 6 de març, van tornar a repetir Gent d'Ara, juntament amb el drama La Dolors. La setmana següent, el diumenge 13 de març, la mateixa companyia Comas-Villar de Mataró va representar el drama Riu Avall i la peça Ensenyansa Superior on, una vegada més, en Comas es va lluir. El dia de Sant Josep en canvi va venir una companyia de Badalona que va fer una obra en castellà d'inafausta memòria -segons el cronista-, que no esmenta ni el nom de l'obra, "fou tant desgraciada que promogué fortes protestas per part del publich ...y los preus relativament cars". L'endemà diumenge va tornar la companyia

de Mataró i aquesta vegada posa en escena tres peces: Las Carabassas de Montroig, ¡Lladres! i Sense Argument; obres que van satisfer al públic tot i que la representació va ser "més fluixeta" que les de setmanes anteriors. El 27 de març, diada de Pasqua a la nit, una vegada més la companyia mataronina Comas-Villar va representar «Genoveva de Brabante o el triunfo del cristianismo», un monumental drama històric de 8 actes i la peça Mala Nit (tot i estar anunciada la còmica Un Bon Debut); l'obra fou acla-

mada pel públic amb "sorolloses manifestacions de conformitat al final de cada acte", també hi va intervenir com a actor convidat el jove artista canetenc Pere Cot. Veiem anunciat als fulls de publicitat la representació del drama Amor de Madre i una altre estrena no precisada pel diumenge 3 d'abril; diu el full anunciador que estan en assaig Joventut de Príncep i Otello el Moro de Venècia. Ja no tenim més notícies de l'activitat en el teatre fins el diumenge 22 de maig en que l'Orfeó Canetenc (encara sense

TEATRE PRINCIPAL

Canet de Mar

Temporada de Quaresma

COMPANYIA CÒMIC--DRAMÀTICA

que dirigeixen 'ls molt aplaudits primers actors

Miquel Comas Isidre Villar

y de la què'n forma part la notable primera actriu

CONCHA CEBALLOS

Extraordinaria funció

pera 'l diumenge 27 de Mars de 1910,

Festivitat de Pasqua de Resurrecció

PROGRAMA

Única representació del xaradorosament aplaudit drama històric, en 8 actes y en vers, original de Joseph Viñals, titolat

GENOVEVA

de

BRABANTE ó

El triunfo del Cristianismo

local propi) hi celebra el seu setè aniversari amb un concert on hi són convidats els mestres Marià Perelló i Ricard Vives. Seguint les cròniques del setmanari La Costa de Llevant, no tornem a trobar referències de l'activitat teatral a Canet fins el diumenge 14 d'agost, quan en el Teatre Principal la companyia habitual d'aquell any, la mataronina Comas-Villar, torna a triomfar aquesta vegada amb el drama La Mare, de Rusiñol, i la peça La Planxadora; diuen que el teatre va ser ple a vessar. Per la diada de sant Narcís, el dissabte 29 d'octubre, és va fer una sessió nocturna representant l'obra Joventut de Príncep, que no va agradar al públic; aquesta vegada la Companyia Comas-Villar no va triomfar com en d'altres ocasions, sembla que no la portaven gaire assajada. Ara bé tan sols cinc dies més tard, el dia de Tots Sants a la tarda, la mateixa companyia assoleix un èxit apoteòsic amb la representació de Don Juan Tenorio, un clàssic d'en Zorrilla. Passada aquesta representació ja no tenim més documentació per refer la programació d'aquell any.

Destaquem el fet que aquell any 1910 la major part de representacions venen de la mà de la mateixa companyia teatral d'aficionats de Mataró: la Comas-Villar; el fet de ser dirigida per un fill de Canet, en Comas, és possible que influís en aquest abonament a la sala, on hi va fer temporada.

LA PROGRAMACIÓ DE 1910 AL TEATRE CANETENC

Agafant com a font documental el setmanari *La Costa de Llevant*; veiem com el Teatre Canetenc no comença la temporada fins passat el Carnaval -com en el Principal-. La primera referència a la programació de l'any 1910 és del 27 de febrer, aquell diumenge la companyia canetenca de teatre aficionat dirigida per en Josep Buxalleu representa el drama El Túnel i la peça El Mestre de Minyons, ambdues obres van assolir un gran èxit entre el públic.

La setmana següent el mateix grup teatral va representar Les Joyes de la Roser i la peça Lo Testament del Oncle, destacant en la seva interpretació el director Sr. Buxalleu i en Vinyolas (pare) que foren molt aplaudits, tot i que el cronista qualifica la

TEATRE PRINCIPAL

CANET DE MAR

Temporada de Quaresma DEBUT DE LA COMPANYIA COMIC - DRAMÀTICA

que dirigeixen los aplaudits primers actors

Miquel Comas } Isidre Villar

y de la que'n forma part la notable primera actriu

CONXA CEBALLOS

la simpática dama jove

y la aplaudida caracterfatica

Agneta Pahissa - Carme Prats

INAUGURACIÓ DE LA TEMPORADA

Diumenge 28 de Febrer de 1910

PROGRAMA

1.er Sinfonia.

2.^{on} Re estrena de la aplaudidíssima obra en 3 actes, original del llorejat pintor S. Rusiñol,

L'HEREU ESCAMPA

en la que hi obré una execució colosal tota la companyia, essent posada en escena ab tota propietat pel primer actor Miquel Comas y despenyada baix el següent.

REPARTIMENT.—*D. Pascual*, Sr. Villar.—*Gloria*, Srta. Pahissa.—*Julia*, Sr. Bagnó.—*Guillem*, Sr. Comas.—*Juana*, Sr. Serrapiñana.—*Caterina*, Srta. Ceballos.—*Senyor Arcadio*, Sr. Pou (E.)—*Secretari*, Sr. Valls.—*Eloy*, Sr. Planas.—*Mel*, Sr. Llovet.—*Bado*, Sr. Illa.—*Silvestre*, Sr. Perluca.—*El Jaio*, Sr. Pou (J.)—*Jurat 1er* Sr. Casas.—*Jurat 2^{on}* Sr. Baixes.—*Jornalers y Batedors*.

3.er Y últim Acabarà tant escullit programa ab l'estrena de la estrepitosament aplaudida comedia en 2 actes, representada mes de 19es vegades seguides en lo *Teatre Novelats* de la veïna capital, de la que'n es autor el malhaurat escriptor E. Coca y Vallmajor,

EXIT GENT D'ARA EXIT

posada en escena pel Sr. Comas, secundantlo les senyores Ceballos, Prats y Pahissa y els senyors Bagnó, Pou, (J) Illa y Valls.

A les 3 en punt

representació com a regular. El diumenge dia 16 la mateixa companyia representa el drama Lo Contramestre i la peça El Novio de Doña Inés davant d'un "públic entussiat". El dissabte 19 de març, diada de Sant Josep, els mateixos de cada setmana van representar el drama La Banda de Bastardía, una

obra que no va anar massa bé, diuen que va ser per falta d'assaigs; en canvi van repetir l'obra *Les Joyes de la Roser* (per compensar al públic). El dissabte 26 de març a la nit, la mateixa companyia d'en Buxalleu, representen el drama *Les Arrels* i la comèdia en un acte *Gent de Platja*, aquesta vegada sembla que van aconseguir convèncer al públic, es destaca a la crònica els noms de Ramon Campins, Josep Buxalleu i Joan Illa. El diumenge de Pasqua no hi va haver funció i el Dilluns de Pasqua va haver-hi ball amb *Els Quirretes*. La crònica teatral de la Costa de Llevant no torna a esmentar el Canetenc fins el 14 d'agost; aquest diumenge es va representar la peça còmica *Una Casa de Dispeses* i el drama *La Mare*, per part d'una companyia de Premià que dirigia el canetenc Josep Manyà. No disposem de més dades sobre la programació d'aquell teatre per la resta de l'any.

En tots dos teatres ens ha cridat l'atenció la capacitat interpretativa d'aquells actors amateurs. Eren capaços no tan sols de canviar d'obra cada setmana, si no que s'enfrontaven si calia a una sessió doble, com sembla que era costum en aquells anys. Començaven representant un drama més o menys llarg i acabaven amb una comèdia de curt format per deixar al públic satisfet. Els preus de les representacions també els hem pogut recuperar. Quan es representaven obres conegudes o clàssiques el preu era de 60 cèntims (entrada y asiento) i 50 cèntims (entrada general); si les obres no eren tan conegudes els preus baixaven 5 cèntims. Desconeixem els aforaments dels dos teatres.

EPÍLEG

Volem remarcar que resulta sorprenent la vitalitat que mostrava el poble de Canet pel que fa a la programació d'espectacles: teatres, cinema, ball, conferències, concerts. Per acabar-ho d'arrodonir per la festivitat de Tots Sants d'aquell any 1910 va obrir un nou local d'espectacles: el Cine Canetenc-Casa Clausell, construït per Marià Serra en terrenys de la seva casa pairal de can Clausell, al carrer de la Santíssima Trinitat, un local del que ja hem parlat en altres escrits en aquesta mateixa revista. La posada en escena -utilitzant termes teatrals- d'aquell nou local polivalent, va suposar obrir, encara més, l'oferta lúdica canetenca: Un cinema (El Cinematògraf de la Plaça), un cinema-teatre (Canetenc-Casa

Teatre Principal

»»» Canet de Mar «««

Companyia COMAS--VILLAR

Colossal funció pera el dia 30 Octubre de 1910

REPRESENTACIÓ EXTRAORDINARIA del popular y famós drama castellà, en 7 actes y en vers, original del may prou plorat poeta en *Josep Zorrilla*, quin títol es:

D. JUAN TENORIO

BRILLANT APOTEOSIS • LLUM DUMONT • COMPARSERIA

Per la llarga duració de l'obra no hi haurà

FI DE FESTA

A les 3 y quart en punt.

— — PREUS — —

Entrada y asiento	0'60 pessetas.
Entrada general.	0'50

NOTA: La funció comensarà ab tota puntualitat.

Despatx de localitats a can LAMOLLA — Castañer, 6.

Tip. Llevant Gràfic

Clausell) i tres teatres (Principal, Canetenc i Centre Catòlic); gairebé tots ells amb una programació setmanal regular i estable, en un poble com Canet que no passava dels 5.000 habitants, va ser, és miri com és miri, una fita cultural de molt alt nivell de ben segur que irrepètible. Avui que a Canet, malgrat haver triplicat la població, no tenim ni una sola sala en condicions per fer-hi un espectacle, recordar aquest centenari pot ser un bon tema de reflexió i debat.

JOAQUIM PERA I ISERN